

STAY
Still Tourism Around Yard

STAY
Still Tourism Around Yard

NACIONALNO POROČILO – TURIZEM NA PODEŽELJU V SLOVENIJI

Naklo, april 2023

KAZALO VSEBINE

1. PREGLED PODEŽELSKEGA TURIZMA V DRŽAVI - SLOVENIJA	3
1.1. Definicija podeželskega turizma	3
1.2. Vloga turizma na kmetiji v slovenskem gospodarstvu in na podeželju.....	4
1.3. Priložnosti turizma na kmetijah in ključni dokumenti in smernice za razvoj podeželja	5
1.4. Skupna kmetijska politika 2023-2027 in financiranje	7
2. PREDPISI IN ZAKONODAJA.....	9
2.1. Zakonsko določeni pogoji za opravljanje turistične dejavnosti na kmetiji v Sloveniji.....	9
2.2. INTERVJU z županom Jezerskega	13
2.3. Organizacije povezane s turizmom na kmetijah v Sloveniji.....	13
3. TURIZEM NA KMETIJAH V ŠTEVILKAH	14
3.1. Struktura gostov	17
3.2. Ekonomski kazalniki.....	17
3.3. Povpraševanje in potrebe gostov	18
3.4. Digitalizacija sektorja.....	18
3.5. Možnosti neformalnih in formalnih izobraževanj na področju kmetijstva	21
4. SWOT ANALIZA.....	23
5. VIRI.....	24

KAZALO SLIK

Slika 1: Dejavniki okolja podeželskega turizma (Bauman, 2017)	3
Slika 2: 9 specifičnih ciljev Skupne kmetijske politike, Vir: SKP, GOV.si	8
Slika 3: Prihodi in prenočitve turistov (domači in tuji) v letih 2019 in v začetku leta 2020 na turističnih kmetijah z nastanitvijo, Vir: KGZS, statistika 2019 turistične kmetije	17

KAZALO TABEL

Tabela 1: Število kmetij z registriranimi vrstami dopolnilne dejavnosti po letih (Vir: MKGP, 2023)	12
Tabela 2: Dopolnilne dejavnosti na družinskih kmetijah v letih 2010, 2013, 2016, Vir: STAT	15

1. PREGLED PODEŽELSKEGA TURIZMA V DRŽAVI - SLOVENIJA

1.1. Definicija podeželskega turizma

Podeželski turizem je vrsta turizma, ki se pri nas opredeljuje pod pojmi ruralni turizem, agroturizem, turizem na kmetijah, kmečki turizem, turizem na vasi ter sodi v eno izmed najhitreje rastočih in najuspešnejših gospodarskih panog 21. stoletja (Golob, 2021). Podeželski turizem se po navadi uporablja, kadar je podeželje ključna sestavina ponudbe. Ta oblika turizma obiskovalcem nudi osebni pristop, okus naravnega in družbenega podeželskega okolja, ki jim omogoča, da bližje spoznajo in sodelujejo pri tradicionalnih običajih in vsakdanjih aktivnostih lokalnega prebivalstva, brez da bi uničevali oziroma posegali v gostiteljev ekosistem (Bauman, 2017).

S podeželskim turizmom lahko povezujemo različne oblike turizma: avanturistični, izobraževalni, ekoturizem, športni (plezanje, jahanje, pohodništvo ipd.), zdravstveni, umetnostni, zgodovinski turizem. Da je turizem definiran kot podeželski se mora odvijati na območju, ki ima tipične značilnosti podeželja: majhna naselja, nizka gostota prebivalstva, kmetijstvo kot prevladujoča panoga in tradicionalni družbeni običaji. Z geografskega in demografskega vidika se ta lahko opredeli kot večstransko dejavnost, ki se odvija zunaj močno urbaniziranih območij, z majhnim obsegom gospodarske dejavnosti v turizmu ter na območju kmetijskih obdelovalnih in gozdnih površin. Lahko pa se definira kot aktivnost, ki je odvisna od podeželja in izkorišča njegove danosti (Bauman, 2017).

V Sloveniji ima podeželje zaradi neugodnih, a pestrih naravnih razmer značilnosti razpršene poselitve in s tem velikega števila majhnih naselij. Zaradi teh značilnosti ima visoko stopnjo naravne biodiverzitete in kulturne raznolikosti (Bauman, 2017). Slovensko podeželje je izjemno raznoliko, edinstveno oblikovano s številnimi krajinskimi posebnostmi, ki odločilno vplivajo na bivanje, obseg, vrsto rabe zemljišč ter na izbrani način kmetovanja. Kakovost življenja na podeželju je povezana z ohranjanjem kulturne krajine in naravne dediščine (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, 2022).

Slika 1: Dejavniki okolja podeželskega turizma (Bauman, 2017)

Podeželski turizem ima s pravilnim managementom možnost vključevanja v značilnosti trajnostnega turizma. Ker se podeželje po geografskih, naravnih in kulturnih značilnostih razlikuje od območja do območja, ima vsaka destinacija drugačne priložnosti za razvoj turistične ponudbe, aktivnosti in konkurenčne prednosti. Vse to je privedlo do razvoja številnih oblik in vrst podeželskega turizma (Bauman, 2017).

Kmečki turizem (angl. *Agrotourism* ali *farm tourism*) je najpogostejša oblika podeželskega turizma. Je turizem, ki se odvija na obratovalni kmetiji, kjer lahko turisti opazujejo in/ali sodelujejo pri tradicionalnih kmečkih opravilih brez da bi posegali v ekosistem (Bauman, 2017). Turisti po navadi obiščejo turistično kmetijo z namenom sprostitve, izobraževanja in aktivnega vključevanja v kmečko življenje. Kar za obratovalno kmetijo z dodatno dopolnilno gospodarsko dejavnostjo prinaša dodaten zaslužek, dejansko fizično pomoč in razprši tveganje oziroma zmanjša odvisnost od le ene dejavnosti na kmetiji (Bauman, 2017).

1.2. Vloga turizma na kmetiji v slovenskem gospodarstvu in na podeželju

Turistične kmetije so pomemben del slovenske turistične ponudbe in so za turiste zelo zanimive zaradi bogate in privlačne naravne in kulturne dediščine podeželja, miru, ki ga ponuja podeželje, avtentičnosti, hišnih, lokalnih in regionalnih jedi in pijač pridelanih na zemlji in pripravljenih v sozvočju z letnimi časi. Prednost kmetije je tudi v nemasovnosti in individualnem pristopu do gostov. Pobeg iz mesta in vsakdanjega vrveža, pristen stik z naravo in nepozabna doživetja si danes želi vedno več ljudi (Kosi, 2020).

Zaradi povečanega obiska, predvsem tujih turistov, se je v zadnjih štirih letih pred krizo Covid-19 povečalo število turistov tudi na turističnih kmetijah. V povprečju se je število turistov povečalo za 15% na leto, pri nekaterih celo za 50 in več odstotkov. Turizem na kmetiji velja za eno najzahtevnejših in najpogostejših oblik turistične dejavnosti na podeželju, s katero se ukvarja več kot 1000 kmetij. Zaradi velikega povpraševanja tako domačih kot tujih turistov po tovrstni ponudbi, se je število teh kmetij v preteklih dvajsetih letih več kot podvojilo (Kosi, 2020).

Bistvo izvajanja turizma na kmetiji so dopolnilne dejavnosti, preko katerih lahko zaposlijo družinske člane, izkoristijo njihovo znanje in spretnosti ter bolje unovčijo kmetijske pridelke. Dodatni dohodek ne pripomore samo h krepitvi ekonomskega položaja kmetij, ampak pogosto zagotavlja tudi njihov obstoj, z njimi pa ohranjanje kmetijske pridelave in kulturne krajine (Hadel R., 2010/2011).

V Strategiji trajnostne rasti slovenskega turizma 2017-2021 je kot strateška vizija slovenskega turizma zapisano, da je Slovenija globalna zelena butična destinacija za zahtevnega gosta, ki išče raznolika in aktivna doživetja, mir in osebne koristi. In vse to lahko gost najde/dobi na turističnih kmetijah (Kosi, 2020).

Število kmetijskih gospodarstev v Sloveniji že vse od leta 2000 upada. Tako smo imeli leta 2000 86.467, leta 2010 74.646, leta 2020 pa 68.331 kmetijskih gospodarstev. Kmetijsko gospodarstvo je leta 2000 v povprečju obdelovalo 5,6 hektarja kmetijskih zemljišč, leta 2010 6,4 hektarja, leta 2020 pa 6,9 hektarja. Poleg tega je kmetijsko gospodarstvo v povprečju leta 2000 redilo 5,4 glave velike živine (GVŽ), leta 2010 5,5 GVŽ, leta 2020 pa 6,0 GVŽ (Krajnc in Šuštar, 2022).

Minulo strateško obdobje v razvoju slovenskega turizma (2017–2021) lahko do pričetka epidemije covid-19 označujemo kot obdobje intenzivne rasti. Turizem je postal pomembna gospodarska panoga, saj je leta 2019 z vsemi povezanimi dejavnostmi (neposredni, posredni in inducirani učinki) prispeval 9,9 % k BDP Slovenije, 3,9 % k dodani vrednosti in zaposloval 6,5 % celotne delovne sile v Sloveniji. Neposredne in posredne turistične dejavnosti skupaj so v letu 2019 prispevale 6,5 % k BDP Slovenije, 3,1 % k skupni dodani vrednosti Slovenije in zaposlovale 5 % delovno aktivnega prebivalstva Slovenije (Strategija slovenskega turizma 2022-2028, 2022).

1.3. Priložnosti turizma na kmetijah in ključni dokumenti in smernice za razvoj podeželja

Priložnosti za večjo prepoznavnost turizma na kmetijah predstavljajo razni certifikati in vključenost v razne tuje sheme povezane s turističnimi dejavnostmi kot so:

- **ZELENA SHEMA SLOVENSKEGA TURIZMA - ZSST (SLOVENIA GREEN ACCOMMODATION):** V Zelene shemi slovenskega turizma je že več kot 50 ponudnikov nastanitev, ki so bile za svoja trajnostna in zelena prizadevanja nagrajene z znakom Slovenia Green Accommodation. Med njimi so turistične kmetije, manjši butični hoteli, kampi in glampingi ter zelene nastanitve s posebnimi zgodbami. Znak SG Accommodation lahko nastanitve pridobijo na podlagi enega od mednarodno priznanih certifikatov: Bio Hotels, Ecocamping, EU Ecolabel, Green Globe, Green Key, Travelife za nastanitve, World of Glamping Green ali Hostelling International Quality & Sustainability.
- **GASTRONOMIJA (SLOVENIA GREEN CUISINE):** Pogoji za pridobitev znaka SG Cuisine je pridobitev enega izmed mednarodnih trajnostnih certifikatov (Green Key ali L.E.A.F) ter podpis Zaveze za trajnostno gastronomijo Slovenije. S tem se ponudniki, ki znak pridobijo, zavežejo k spoštovanju sedmih trajnostnih načel: avtentičnosti ponudbe, povezovanju z lokalnimi dobavitelji, usmerjenosti k naravi, delovanju s čim manj odpadki, uporabi neoporečne vode, odgovornosti do okolja in odgovornosti do zaposlenih.
- **EDINSTVENA 5-ZVEZDNIČNA DOŽIVETJA (SLOVENIA UNIQUE EXPERIENCES):** Oznako za edinstvena 5-zvezdnična doživetja podeljuje Slovenska turistična organizacija. Vsak imetnik znaka zagotavlja, da je njegova ponudba lokalna, avtentična, edinstvena, izkustvena, butična, trajnostna in premium kakovosti. Gostje se lahko zanesejo, da bodo zgodbo doživeli zelo osebno, na izvirnem prizorišču, v stiku z domačini, na način, ki ni bil prenesen od drugod in ki je v skladu s trajnostnimi načeli delovanja v turizmu.
- **HIGIENSKI STANDARDI (GREEN & SAFE):** Z znakom GREEN &SAFE označujemo in poudarjamo visoke higienske standarde in protokole ter trajnostna priporočila za slovenske turistične ponudnike in destinacije. Z aktivnostmi, ki temeljijo na varnosti, odgovornosti in trajnosti, povečujemo zaupanje gostov, da je Slovenija zelena in varna turistična destinacija (Združenje turističnih kmetij Slovenije, 2023).

• JABOLKA KAKOVOSTI

Kakovost storitev na turističnih kmetijah z nastanitvijo je označena z jabolki. Kakovost ponudbe turističnih kmetij vsake 3 leta preverja pristojna inštitucija.

- ✓ **1 JABOLKO:** preprosto opremljene sobe s skupno kopalnico in WC
- ✓ **2 JABOLKI:** dobra ponudba kmetije, preprosto opremljene sobe (najmanj polovica jih ima lastno kopalnico in WC)
- ✓ **3 JABOLKA:** zelo dobra ponudba kmetije, dobro opremljene sobe (večina z lastno kopalnico in WC)
- ✓ **4 JABOLKA:** poleg zelo dobre opreme, ponuja zanimivo in aktivno preživljanje počitnic tudi takrat, ko pridejo otroci na kmetijo brez spremstva staršev, najpogosteje s svojimi vzgojitelji. Nekateri kmetije varstvo in pester program aktivnosti v celoti zagotovijo same. Programi bivanja na kmetiji vključujejo spoznavanje narave in dela na kmetiji ter animirano igro pod skrbnim vodstvom vzgojiteljev ali drugih strokovno usposobljenih oseb (Združenje turističnih kmetij Slovenije, 2023).

Na področju programov in strategij razvoja podeželja je bilo do sedaj v Sloveniji predstavljenih veliko smernic, država pa ima že dolgoletne izkušnje z njihovim izvajanjem. Predstavljeni razvojni programi podeželja so v Sloveniji vzpostavili dobro podlago za nadaljnji razvoj in oblikovanje ter izvajanje strategij, saj je na podeželju začelo delovati ogromno število razvojnih institucij, pridobljena pa so bila številna znanja in izkušnje.

- ✓ **Program razvoja podeželja 2014-2020:** Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano ga je predstavilo v obsežni publikaciji, kjer je predstavljena analiza stanja slovenskega podeželja z vidika prednosti in pomanjkljivosti in izbrana strategija za soočenje z le – temi. Predstavljena je utemeljitev izbranih prednostnih nalog ob upoštevanju smernic skupnosti in nacionalnega strateškega načrta ter predvidenega učinka iz predhodnega vrednotenja. Program vključuje tudi finančni načrt črpanja sredstev Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja. Slovenija je preko omenjenega projekta pridobila 838 milijonov evrov iz proračuna EU (Bauman, 2017).
- ✓ **Celostni razvoj podeželja in obnova vasi (CRPOV):** Program naj bi izboljšal kvaliteto življenja v vseh pogledih, izvedeni projekti RAZVOJNIH PROGRAMOV PODEŽELJA pa so se nanašali predvsem na spodbujanje razvoja dopolnilnih prihodkovnih virov, turističnih dejavnosti, infrastrukture, ohranjanje dediščine ter različnih aktivnosti za spodbujanje društvenih in socialnih vsebin. Glavni cilj je bil oblikovanje razvojnega motiva in vizija obravnavanega območja, ki je bil odraz soglasja velike večine lokalnega prebivalstva. Predstavljali so nov pristop k razvoju podeželja z aktivnim vključevanjem lokalnega prebivalstva (Bauman, 2017).
- ✓ **Program LEADER:** V Sloveniji se je pričel v obdobju 2007 - 2013 z namenom izboljšanja razvojnih možnosti podeželja ob izkoriščanju lokalnih virov in aktivni vlogi lokalnega prebivalstva pri razvoju svojega območja in izvedbi načrtnih ukrepov. Njegov glavni cilj je bil integriran razvoj prebivalstva z izgradnjo lokalnih zmogljivosti, izboljšanjem zaposlenosti, izboljšanjem upravljanja na podeželskih območjih, širjenjem inovativnosti in promocijo partnerskega sodelovanja (Bauman, 2017). V programskem obdobju 2014–2020 se je glede na število LAS-ov lokalni partnerji pri povezovanju deležnikov na podeželju povečalo s 33 na

37, s potrjenimi LAS-i je pokrita cela Slovenija in 100% podeželskega prebivalstva. Lahko omogoča izvedbo celovitih, kompleksnih, inovativnih projektov preko različnih virov financiranja (obstoječi izvedeni projekti s široko vsebino in povezovanje deležnikov na področjih: turizem, obnova in razvoj vasi, kulturna dediščina, kmetijstvo, družba, sociala, izobraževanje, varovanje okolja, digitalne rešitve,...) (SKP, 2023-2027). Razpoložljiva sredstva: 44.428.195 € (Žagar, 2022).

✓

1.4. Skupna kmetijska politika 2023-2027 in financiranje

Strateški načrt skupne kmetijske politike 2023–2027 za Slovenijo podaja nabor ukrepov (intervencij) za uresničevanje 9 specifičnih ciljev evropske SKP in horizontalnega cilja za razširjanje znanja, inovacij in digitalizacije. S tem SN 2023–2027 sledi vsem 3 krovnim ciljem SKP: konkurenčnosti in odpornosti kmetijskega sektorja, varstvu okolja in podnebja ter skladnemu razvoju podeželja (SKP 2023-2027).

Upravičenec do podpore je nosilec nekmetijske dopolnilne dejavnosti na kmetiji. Intervencija bo prispevala k ustvarjanju boljših pogojev za ohranitev ali ustvarjanje novih delovnih mest na podeželskih območjih, predvsem pa diverzifikacijo dohodkov kmetijskim gospodarstvom. Z intervencijo se bo podpiralo različne nekmetijske dopolnilne dejavnosti na kmetiji, kot npr. dejavnosti v turizmu, dejavnosti predelave in dodajanje vrednosti lesu, proizvodne in storitvene dejavnosti, proizvodnja električne in toplotne energije iz obnovljivih virov energije, itd. Stopnja javne podpore v obliki nepovratnih sredstev znaša 30 % upravičenih stroškov (stroški gradnje, obnove nepremičnin, nakup opreme in naprav ...) naložbe (Strateški načrt skupne kmetijske politike 2023-2027 za Slovenijo, 2023).

Krovna usmeritev slovenskega SN 2023–2027 je v kontekstu prehranske in energetske draginje ter podnebnih in okoljskih izzivov zagotoviti trajnostno pridelavo hrane na celotnem območju države in povečati samooskrbo, pri čemer so pomembna vsa območja in vsa kmetijska gospodarstva, ne glede na velikost, usmeritev ali tržno usmerjenost. Ta krovna usmeritev podaja odgovore na izzive prehranske varnosti kot tudi na okoljsko–podnebne izzive, ki so pred nami (SKP 2023-2027).

Spodbujanje pametnega, konkurenčnega, odpornega in raznoliškega kmetijskega sektorja, ki zagotavlja dolgoročno prehransko varnost	Podpora in krepitev varstva okolja, vključno z biotsko raznovrstnostjo, in podnebnih ukrepov ter prispevanje k doseganju okoljskih in podnebnih ciljev Unije, vključno z njenimi zavezami iz Pariškega sporazuma	Krepitev socialno-ekonomskega tkiva podeželja
(1) Podpora vzdržnim dohodkom kmetij in odpornosti kmetijskega sektorja po vsej Uniji, da se poveča dolgoročna prehranska varnost in kmetijska raznolikost ter zagotovi gospodarska trajnostnost kmetijske proizvodnje v Uniji	(4) Prispevanje k blaženju podnebnih sprememb in prilagajanju nanje, vključno z zmanjšanjem emisij toplogrednih plinov in povečanjem sekvenciacije ogljika, ter spodbujanje trajnostne energije	(7) Privabljanje in zadrževanje mladih kmetov in drugih novih kmetov v tem poklicu ter spodbujanje trajnostnega razvoja podjetij na podeželju
(2) Krepitev tržne usmerjenosti in povečanje tako kratko- kot dolgoročne konkurenčnosti kmetij, tudi z večjim poudarkom na raziskavah, tehnologiji in digitalizaciji	(5) Spodbujanje trajnostnega razvoja in učinkovitega upravljanja naravnih virov, kot so voda, tla in zrak, vključno z zmanjšanjem odvisnosti od kemikalij	(8) Spodbujanje zaposlovanja, rasti, enakosti spolov, vključno s participacijo žensk v kmetovanju, socialne vključenosti in lokalnega razvoja na podeželju, vključno s krožnim biogospodarstvom in trajnostnim gozdarstvom
(3) Izboljšanje položaja kmetov v vrednostni verigi	(6) Prispevanje k zaustavitvi in obratu trenda izgube biotske raznovrstnosti, krepitev ekosistemskih storitev ter ohranjanje habitatov in krajine	(9) Izboljšanje odziva kmetijstva Unije na zahteve družbe glede hrane in zdravja, vključno z visokokakovostno, varno in hranljivo hrano, pridelano na trajnostni način, zmanjšanje živilskih odpadkov ter izboljšanje dobrobiti živali in zatiranje protimikrobne odpornosti
Horizontalni cilj Modernizacija kmetijstva in podeželja s spodbujanjem in razširjanjem znanja, inovacij in digitalizacije		

Slika 2: 9 specifičnih ciljev Skupne kmetijske politike, Vir: SKP, GOV.si

Znotraj sredstev v okviru strateškega načrta SKP 2023-2027 za Slovenijo je na voljo 1.798.311.677 €. Od tega:

- 683.500.469 € za prvi steber SKP (neposredna plačila, vinski in čebelarski sektor):
- 1.114.811.208 € za drugi steber SKP oziroma razvoj podeželja (550.850.960 € iz proračuna EU in 563.960.248 € iz proračuna Republike Slovenije).

Pomemben cilj Strateškega načrta SKP 2023 – 2027 je tudi **dvig kakovosti življenja in krepitev gospodarske aktivnosti na podeželju**. Poleg kmetijskih dejavnosti se bodo razvijale tudi dopolnilne dejavnosti, vključno z biogospodarstvom in dejavnosti ohranjanja kulturne dediščine, ki pomembno pripomorejo k dvigu in stabilnosti dohodka kmetijskih gospodarstev. Kmetije z dopolnilnimi dejavnostmi tako tudi bolje izrabljajo svoje proizvodne zmogljivosti ter prispevajo k pestrosti ponudbe kmetijskih proizvodov ([SKP, 2023-2027](#)).

Poleg lastnih virov financiranja so na razpolago tudi različna sredstva iz EU skladov, državna in občinska sredstva. Največ primernih razpisov je na Ministrstvu za gospodarstvo, turizem in šport - MGTŠ (prej Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologije) in na Ministrstvu za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano – MKGP, ki v okviru Skupne kmetijske politike določa ukrepe, ki so podlaga za financiranje dopolnilnih dejavnosti. Znotraj ministrstva deluje Agencija za kmetijske trge, ki je odgovorna za razpise in nadzor. Sredstva za razvoj podeželja se po konceptu od spodaj navzgor

pridobivajo preko projektov, ki jih upravljajo Lokalne akcijske skupine in njihovi predstavniki. Prav tako Javna agencija RS za trženje in promocijo turizma (STO) razpisuje sredstva namenjena promociji turizma.

2. PREDPISI IN ZAKONODAJA

V Sloveniji je turizem podkrepjen z **Zakonom o spodbujanju razvoja turizma**, ki ureja načrtovanje in izvajanje spodbujanja razvoja turizma na državni ravni in na ravni turističnega območja, turistično in promocijsko takso, pogoje za opravljanje dejavnosti organiziranja in prodaje turističnih paketov in povezanih potovalnih aranžmajev ter turistično vodenje. Na področju podeželskega turizma se je potrebno po omenjenem zakonu ravnati v primeru "nastanitvenega obrata", kamor sodijo tudi turistične kmetije z nastanitvijo (Zakon o spodbujanju razvoja turizma, 2018).

Dopolnilna dejavnost na kmetiji omogoča boljši izkoristek pridelkov, dela in znanja družinskih članov, prostora na kmetiji, naravnih danosti, opreme in strojev. Kmetje se največkrat odločajo za dopolnilno dejavnost zaradi povečanja dohodka na kmetiji, prilagoditve novim razmeram na trgu, podjetništva in inovativnosti, izgube službe in tradicije (Kumer, 2011).

2.1. Zakonsko določeni pogoji za opravljanje turistične dejavnosti na kmetiji v Sloveniji

Pogoje za opravljanje turistične dejavnosti na kmetiji opredeljujeta Zakon o kmetijstvu in Zakon o gostinstvu ter podzakonski predpisi, ki določajo minimalne tehnične pogoje in minimalni obseg storitev za opravljanje turistične dejavnosti na kmetiji, pogoje glede kategorizacije turističnih kmetij z nastanitvijo (Kumer, 2011).

Agroturizem pri nas ni opredeljen s številko zakona. Opredeljuje se ga preko Uredbe o dopolnilnih dejavnostih na kmetiji (Uradni list RS, št. 57/2015) so določene skupine in vrste dopolnilnih dejavnosti na kmetiji, njihove značilnosti in obseg, vsebino vloge za pridobitev dovoljenja za opravljanje dopolnilne dejavnosti, vpis v register kmetijskih gospodarstev, podrobnejše pogoje za opravljanje dopolnilnih dejavnosti, nadzor in sankcije za kršitve.

POGOJI ZA OPRAVLJANJE DOPOLNILNE DEJAVNOSTI

Pri opravljanju dopolnilnih dejavnosti na kmetiji je potrebno izpolnjevati dva osnovna pogoja:

- kmetija mora imeti v uporabi najmanj en hektar primerljivih kmetijskih površin ali najmanj 10 čebeljih družin,
- letni dohodek iz dopolnilnih dejavnosti na kmetiji ne sme presegati treh povprečnih letnih plač na zaposlenega v Republiki Sloveniji v preteklem letu oziroma petih povprečnih letnih plač na območju z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost

Za izračun primerljivih kmetijskih površin upoštevamo prijavljene grafične enote rabe zemljišča kmetijskega gospodarstva (GERK) v registru kmetijskih gospodarstev. Glede na različne rabe GERK

se za 1 hektar primerljivih kmetijskih površin šteje največja upravičena površina GERK. Za preračun enega hektarja primerljivih kmetijskih površin šteje:

- 1 ha njivskih površin,
- 2 ha travniških površin,
- 0,25 ha trajnih nasadov (intenzivni sadovnjaki, vinogradi, oljčniki, matičnjaki, hmeljišča, nasadi špargljev, artičok in hitro rastočega panjevca, drevesnice),
- 0,1 ha rastlinjakov ali
- 8 ha plantaže gozdnega drevja.

Na kmetiji se lahko opravlja naslednje skupine dopolnilnih dejavnosti:

- predelava primarnih kmetijskih pridelkov,
- predelava gozdnih lesnih sortimentov,
- prodaja kmetijskih pridelkov in izdelkov s kmetij,
- vzreja in predelava vodnih organizmov,
- turizem na kmetiji,
- dejavnost, povezana s tradicionalnimi znanji, storitvami oziroma izdelki,
- predelava rastlinskih odpadkov ter proizvodnja in prodaja energije iz obnovljivih virov,
- storitve s kmetijsko in gozdarsko mehanizacijo in opremo ter ročna dela,
- svetovanje in usposabljanje v zvezi s kmetijsko, gozdarsko in dopolnilno dejavnostjo,
- socialno-varstvene storitve.

Podatkov o prodaji proizvodov v preteklem letu ni treba javiti na upravno enoto. Če prodajate:

- lastne izdelke (dopolnilna dejavnost predelava primarnih kmetijskih pridelkov),
- lastne kmetijske pridelke in lastne izdelke ter kmetijske pridelke in izdelke z drugih kmetij (dopolnilna dejavnost prodaja kmetijskih pridelkov in izdelkov s kmetij), morate hraniti deset let od poslovnega dogodka prejete račune in evidence o lastnih količinah predelanih surovin ali druga dokazila, ki vsebujejo podatke o količinah in poreklu surovin.

LOČIMO:

TURIZEM NA KMETIJI, KI JE GOSTINSKA DEJAVNOST ZAJEMA:

- turistična kmetija z nastanitvijo, izletniška kmetija, vinotoč in osmica.

Za izdelke, ki so predelani na kmetiji in se nudijo in prodajajo le gostom, predelava primarnih kmetijskih pridelkov ter vzreja in predelava vodnih organizmov. - v okviru teh dopolnilnih dejavnosti, ni treba pridobiti dovoljenja za opravljanje dopolnilnih dejavnosti (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, 2022).

Zahtevani delež lastnih surovin: Kmetija mora zagotoviti najmanj 50 % lastnih surovin (na gorskem območju 40 %). Do 25 % vrednosti ponudbe (na gorskem območju 35 %) lahko kmetija zagotovi z dokupom surovin, ki so pridelane na drugih kmetijah z lokalnega trga ali predelane na drugih kmetijah, ki imajo dopolnilno dejavnost. Do 25 % vrednosti ponudbe lahko kmetija dokupi surovine in izdelke v prosti prodaji (trgovina). Poreklo surovin mora biti označeno na vidnem mestu ponudbe.

Nosilec dopolnilne dejavnosti dokazuje količine, vrednost in poreklo surovin (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, 2022).

Lokacija opravljanja dopolnilne dejavnosti: Gostu se lahko nudi nočitev v sobah, apartmajih, na skupnih ležiščih, prostoru za kampiranje, prostoru za bivalna vozila, pa tudi na seniku ali v čebelnjaku. Dopolnilne dejavnosti izletniška kmetija se opravljajo v oddaljenosti do 3 kilometre zračne črte od naslova kmetije, vinotoč in osmica se opravljajo na naslovu kmetije ali v pripadajočem objektu vinograda (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, 2022).

Kapacitete: V sobah, apartmajih in na skupnih ležiščih je lahko največ 30 ležišč. Na urejenem prostoru za kampiranje ali drugih oblik prenočevanja je dovoljena nastanitev za največ 30 oseb. Na izletniških kmetijah je lahko največ 60 sedežev pred objektom, 60 sedežev v objektu in največ 60 gostov naenkrat. Če ima ta kmetija tudi dovoljenje za opravljanje turizma na kmetiji z nastanitvijo, se omejitev sedežev ne nanaša na nastanitvene goste. V vinotočih je lahko največ 60 sedežev pred objektom, 60 sedežev v objektu in največ 60 gostov naenkrat (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, 2022).

TURIZEM NA KMETIJI, KI NI GOSTINSKA DEJAVNOST

Dopolnilne dejavnosti prevoz potnikov z vprežnimi vozili in traktorji, ježa živali ter apiturizem se lahko opravljajo v oddaljenosti do 3 kilometre zračne črte od naslova kmetije, druge dejavnosti pa na lokalnem trgu (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, 2022).

- Pravilnik o minimalnih tehničnih pogojih in obsegu storitev za opravljanje gostinske dejavnosti
Ta pravilnik določa minimalne tehnične pogoje, ki se nanašajo na poslovne prostore, opremo in naprave v posameznih vrstah gostinskih obratov, pri sobodajalcih in na kmetijah, na katerih se opravlja gostinska dejavnost (v nadaljnjem besedilu: turistična kmetija), pogoje glede zunanjih površin gostinskih obratov in pogoje za opravljanje gostinske dejavnosti zunaj gostinskih obratov (v nadaljnjem besedilu: minimalni tehnični pogoji za opravljanje gostinske dejavnosti) ter pogoje glede obsega storitev za opravljanje gostinske dejavnosti v posameznih vrstah gostinskih obratov, pri sobodajalcih in na turističnih kmetijah (PISRS, 2017).

- Pravilnik o minimalnih pogojih, ki jih morajo izpolnjevati izvajalci del v gozdovih

Ta pravilnik določa minimalne pogoje, ki jih morajo izpolnjevati osebe, registrirane za izvajanje del v gozdovih (PISRS, 2017).

Tabela 1: Število kmetij z registriranimi vrstami dopolnilne dejavnosti po letih (Vir: MKGP, 2023)

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Povprečna letna rast
Vse dopolnilne dejavnosti	15.478	17.303	18.170	19.094	20.195	21.075	21.747	7%
PREDELAVA PRIMARNIH KMETIJSKIH PRIDELKOV	3.117	3.616	3.881	4.183	4.464	4.683	4.833	9%
PREDELAVA GOZDNIH LESNIH SORTIMENTOV	1.127	1.280	1.348	1.413	1.466	1.534	1.601	7%
PRODAJA KMETIJSKIH PRIDELKOV IN IZDELKOV S KMETIJ	888	986	1.037	1.104	1.125	1.115	1.165	5%
TURIZEM NA KMETIJI, KI JE GOSTINSKA DEJAVNOST	920	1.018	1.067	1.112	1.219	1.309	1.333	7%
TURIZEM NA KMETIJI, KI NI GOSTINSKA DEJAVNOST	475	552	565	604	670	706	727	9%

2.2. INTERVJU z županom Jezerskega

Župan občine Andrej Karničar je o vlogi občine v turizmu na kmetijstvo povedal, da je bistvena vloga občine predvsem pri zagotavljanju osnovne, javne infrastrukture (ceste, kanalizacija, parkirišča, vode, čistilne naprave, elektrika, ...). Sodelujejo tudi s sistemom vrtcev in šol – z lokalno skupnostjo. Občina finančno dajejo zelo skromne podpore, spodbude, subvencije, s katerim podpirajo programe kmetijstva – razpise (15.000 €). Gre za denar, ki se lahko porabi v namen opravljanja osnovnih in dopolnilnih dejavnosti. Občina se je sama odločila kolikšen znesek bodo namenili v razvoj turizma. Občina ima velik vpliv kakšna je klima v nekem kraju.

Turizem je za občino zelo pomemben, saj zagotavlja veliko zaposlitvenih možnosti. Občina je turističnim kmetijam v veliko podporo. Velik pomen predstavlja medsebojno sodelovanje. V letu 2022 so v intervjuvani občini letovali turisti iz 80 različnih držav. Največ iz Nemčije, Nizozemske, Belgije in Češke. Generalno se ljudje odločajo glede na tip počitnic, ki si jih želijo.

Kvalitetnejši razvoj turizma predstavlja lastništvo površin – konflikt med javnim in zasebnim. Bistvenega pomena je tudi kako ljudi navdušiti nad možnimi potenciali, ki jih imajo za razvoj turizma na podeželju. Vključena občina ima velik problem z zaščitenostjo kulturne krajine, kar predstavlja težje zahteve, predvsem v birokraciji. Kmetom podporo nudijo tudi – podporne / privatne agencije, ki prevzamejo ves proces vključitve v turistično kmetijo. Zadeve znotraj zakonodaje so res da zapisane, vendar je samo izvajanje in nadzor nad tem zelo slab. Problem pri zakonodaji pa povzroča tudi omejevanje pogojev za odprtje turistične kmetije.

Vir: Intervju z županom občine Jezersko, dne 9.3.2023

2.3. Organizacije povezane s turizmom na kmetijah v Sloveniji

Konec leta 1997 je bilo ustanovljeno **Združenje turističnih kmetij Slovenije**. Društvo je organizirano v skladu z določili Zakona o društvih in ima status delovanja v javnem interesu. Kmetijsko gozdarski zavod Celje že od ustanovitve združenja dalje zagotavlja nepogrešljivo strokovno pomoč, KGZS pa skupaj z MKGP RS zagotavlja finančno pomoč. Kot področna turistična organizacija povezuje 404 turističnih kmetij iz vse Slovenije. Člani združenja imajo okrog 2.600 ležišč in 13.800 sedežev (Združenje turističnih kmetij Slovenije, 2023).

Združenje od ustanovitve dalje skrbi za skupen nastop turističnih kmetij na trgu, za razvoj ponudbe, za informiranje nosilcev turistične dejavnosti na kmetijah, za zastopanje interesov članov na gospodarskem in pravnem področju. Svojim članom nudi tudi brezplačno svetovanje o aktualnih zadevah, mesečno informiranje članov o aktualnem dogajanju, brezplačno predstavitev na sejmih v okviru združenja, cenejše objave v promocijskih materialih združenja, cenejše objave na internetu ter ugodnejša ali brezplačna usposabljanja (računalniški tečaji, tečaji tujih jezikov, komuniciranje z gosti ...). Promocijske dejavnosti so v preteklih dvajsetih letih pomembno vplivale na večjo prepoznavnost ponudbe turističnih kmetij, na boljše zavedanje potrošnikov, na boljše prepoznavanje in večjo naklonjenost ponudbi slovenskih turističnih kmetij (Združenje turističnih kmetij Slovenije 2023).

Združenje turističnih kmetij Slovenije že od samega začetka tesno sodeluje s:

- Slovensko turistično organizacijo,
- Ministrstvom za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano RS,
- Ministrstvom za gospodarski razvoj in tehnologijo RS,
- Kmetijsko gozdarsko zbornico Slovenije,
- Kmetijsko gozdarskimi zavodi v okviru Kmetijsko gozdarske zbornice Slovenije ter z različnimi izobraževalnimi ustanovami (Združenje turističnih kmetij Slovenije).

3. TURIZEM NA KMETIJAH V ŠTEVILKAH

Turistična dejavnost na kmetiji se deli na gostinsko in negostinsko turistično dejavnost. Med dopolnilne dejavnosti turizem na kmetiji, ki je gostinska dejavnost, spadajo: turistična kmetija z nastanitvijo, izletniška kmetija, vinotoč in osmica. Med dopolnilne dejavnosti turizem na kmetiji, ki niso gostinske dejavnosti, spadajo: prevoz potnikov z vprežnimi vozili in traktorji, ježa živali, oddajanje površin za piknike, muzeji in tematske zbirke, tematski parki, apiturizem, športni ribolov na vodnih površinah na kmetiji (Sekolovnik, 2019).

MKPG beleži število kmetij z dopolnilno dejavnostjo turizem na kmetiji po podatkih RKG iz aprila 2023:

- 503 izletniških kmetij: Nudijo tople in hladne jedi in pijače. Ta tip nastanitve obratuje ob petkih, sobotah in nedeljah. Med tednom po dogovoru.
- 112 vinotočev: Nudi hladne prigrizke, vino in brezalkoholne pijače. Ta tip nastanitve obratuje ob petkih, sobotah in nedeljah. Med tednom po dogovoru.
- 41 osmic: Nudijo vino in brezalkoholne pijače, tri krajevno značilne tople jedi, hladne prigrizke, kruh in pecivo. Lahko so odprte največ dva krat letno do 10 dni, najpogosteje je to poleti in spomladi. Osmice izhajajo iz časov Marije Terezije in so razširjene predvsem na Primorskem. Ob cestah so označene z bršljanovimi vejicami, na dvoriščih pa s šopki bršljana - "fraska".
- **699 turističnih kmetij z nastanitvijo:** Nudijo bivanje na kmetiji s ponudbo hrane ali le najem apartmajev. Možnost izbire je tudi v ponudbi prehrane: nočitev z zajtrkom, pol-penzion, polni penzion, najem apartmaja na kmetiji.
- Prostor za kampiranje, glamping je prostor na kmetiji, kjer je omogočen prostor za kampiranje z vsemi potrebnimi pripomočki, ki so obvezni za urejen kampirni prostor.
(Združenje turističnih kmetij Slovenije).

Turistične nastanitve v Sloveniji skupno obsegajo okoli **36.000 sedežev ter 5.851 ležišč za goste.**

Tabela 2: Dopolnilne dejavnosti na družinskih kmetijah v letih 2010, 2013, 2016, Vir: STAT

Dopolnilne dejavnosti na družinskih kmetijah po: DOPOLNILNE DEJAVNOSTI , LETO			
	2010	2013	2016
Dopolnilne dejavnosti - SKUPAJ	12.517	11.676	12.486
Predelava mesa	155	337	257
Predelava mleka	242	241	264
Predelava sadja in zelenjave	502	342	403
Druge dejavnosti, povezane s predelavo hrane	1.637	1.135	623
Predelava lesa	513	520	415
Opravljanje storitev s kmetijsko mehanizacijo za druge	310	262	243
Turizem na kmetijskem gospodarstvu	642	726	665
Domača obrt	167	181	153
Ribogojstvo	28	61	20
Gozdarske storitve	173	239	153
Gozdarstvo	9.078	8.705	9.809
Komunalne storitve	328	391	626
Proizvodnja in trženje energije iz obnovljivih energetskih virov	78	96	167
Drugo	407	81	303

V Združenju turističnih kmetij Slovenije navajajo, da se več kot 900 kmetij poleg kmetijstva ukvarja še s turizmom kot dopolnilno dejavnostjo. Po podatkih Statističnega urada RS je turistične kmetije v letu 2019 obiskalo 109.532 gostov. Zabeleženih je 252.625 nočitev in zanimivo, kar 80 % gostov, ki so na kmetijah prenočili, je prihajalo iz tujine. Ravno obratno je razmerje pri deležu domačih in tujih gostov, ki kmetije obiščejo kot enodnevni gostje na izletniških kmetijah, vinotočih in osmicah (KGZS, 2020).

Kmetije lahko s specializacijo zagotavljajo dodatno ponudbo in opremljenost za posamezne ciljne skupine

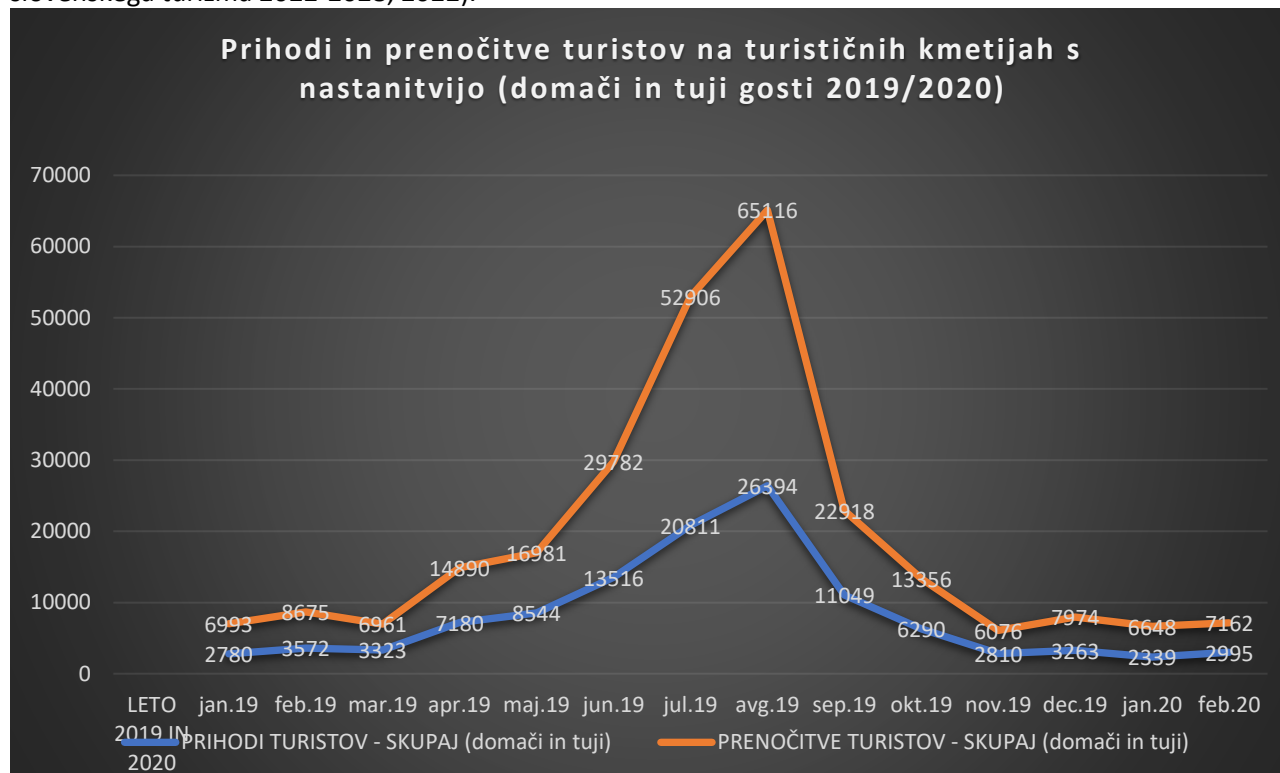
- Družinam z otroki prijazna turistična kmetija
Družinam prijazna kmetija v pristnem kmečkem okolju, ki poskrbi za animacijo otrok. Ustvarjajo otrokom prijazno bivalno okolje in prostor (oprema sob, igrala, zdrava prehrana). Vključujejo pa tudi starše.
- Turistična kmetija s ponudbo za zdravo življenje
Omogočajo počitnice za ljudi z zdravim načinom življenja. Omogočajo tudi aktivno preživljanje prostega časa v neokrnjeni naravi, ki ga odlično združujejo z zdravim prehranjevanjem.

- *Turistična kmetija za ljubitelje konj in jahanja*
Ponujajo številne možnosti jahanja na kmetiji in v okolici ter podajajo informacije o učenju jahanja, vodenih terenskih izletih, izposoja konj, jahalne ure, turiste vodijo po jahalnih poteh in terenih. Gostje lahko vzdržujejo in negujejo konje.
- *Otrokom brez spremstva staršev prijazna turistična kmetija*
Ponuja zanimivo in aktivno preživljanje počitnic tudi takrat, ko pridejo otroci na kmetijo brez spremstva staršev, najpogosteje s svojimi vzgojitelji. Nekatere kmetije varstvo in pester program aktivnosti v celoti zagotovijo same. Programi bivanja na kmetiji vključujejo spoznavanje narave in dela na kmetiji ter animirano igro pod skrbnim vodstvom vzgojiteljev ali drugih strokovno usposobljenih oseb.
- *Kolesarjem prijazna turistična kmetija*
Ponuja številne možnosti kolesarjenja v okolici, informacije o kolesarskih poteh in njihovih značilnostih ter informacije o zanimivostih, ki so dosegljive s kolesom. Na kmetiji lahko kolesa shranite ali si jih, če jih ne boste pripeljali s seboj, tudi sposodite.
- *Vinogradniška turistična kmetija*
Vinogradniške turistične kmetije, ki ležijo večinoma ob vinskih turističnih cestah, so prijazne domačije, ki svoje goste razvajajo z odličnimi vini in okusnimi kulinaričnimi dobrotami. Gostje lahko spoznajo dela v vinogradu in v kleti. Te kmetije niso privlačne le za poznavalce vin, ampak s svojo gostoljubnostjo in domačnostjo očarajo prav vsakogar.
- *Invalidom prijazna kmetija*
Gostom omogoča, da se lahko z invalidskim vozičkom samostojno gibljejo okoli kmetije in v prostorih, ki so jim namenjeni in katerih oprema je v največji meri prilagojena njihovim potrebam.
(Združenje turističnih kmetij Slovenije, 2023).

3.1. Struktura gostov

Slovenija je v letu 2019 na turističnem trgu ponujala 59.905 sob oziroma 156.561 stalnih ležišč – 25 % v hotelih, 2 % v penzionih, 3 % v gostiščih, 5 % v prenočiščih, 17 % v kampih, 3 % v apartmajskih naseljih, 3 % v mladinskih hotelih, **3 % na turističnih kmetijah**, 29 % v zasebnih sobah in apartmajih, 4 % v planinskih kočah, 3 % v počitniških domovih in 4 % v drugih nastanitvenih zmogljivostih (Strategija slovenskega turizma 2022-2028, 2022).

Slika 3: Prihodi in prenočitve turistov (domači in tuji) v letih 2019 in v začetku leta 2020 na turističnih kmetijah z nastanitvijo, Vir: KGZS, statistika 2019 turistične kmetije

3.2. Ekonomski kazalniki

Podeželski turizem lahko pomembno prispeva k izboljšanju gospodarstva podeželskih regij: povečanje bruto proizvoda in števila zaposlitev – zaposlitvena funkcija, prinaša nove poslovne priložnosti in s tem spodbuja diverzifikacijo lokalnega gospodarstva ter odpira nove trge za lokalne proizvode in storitve – Zagotavlja nov vir prihodkov in razpršitev tveganja kmetom na obratovalnih kmetijah in vsem, ki so ogroženi zaradi agrikulturnih sprememb (Bauman, 2017).

Pozitivni ekonomski vplivi turizma v podeželski lokalni skupnosti se kažejo tudi v izboljšanju splošne infrastrukture (ceste, komunala, telefonija, električno omrežje) in v ponudbi javnih storitev (javni transport, zdravstvo) s čimer se izboljša kakovost življenja lokalnega prebivalstva. Pripomore tudi k vrednotenju (naravnih in kulturnih) dobrin (Bauman, 2017). V ekonomskem smislu ima turizem torej multiplikacijsko funkcijo. To pomeni, da direktna turistična potrošnja in prihodki iz turizma spodbujajo intenzivno gospodarsko dejavnost in investicije, kar sproža nove ekonomske aktivnosti.

S tem pa postaja lokalna skupnost bolj privlačna za turiste in za prebivalce, saj se poveča vrednost nepremičnin, lokalnih javnih dobrin ter naravnih in kulturnih privlačnosti (Bauman, 2017).

3.3. Povpraševanje in potrebe gostov

Turisti po navadi iščejo turistično kmetijo z namenom sprostitve, izobraževanja in aktivnega vključevanja v kmečko življenje. Aktivnosti na turistični kmetiji vključujejo široko izbiro, od pridelovanja hrane do oskrbe živali, dela na polju ... Kar turističnim kmetijam pomeni dodatno oziroma dopolnilno gospodarsko dejavnost, ki prinaša dodaten prihodek, dejansko fizično pomoč in razprši tveganje oziroma manjšo odvisnost od le ene dejavnosti na kmetiji (Bauman, 2017).

Znotraj turizma na kmetiji so postali zanimivi predvsem: turizem vezan na naravo, eko-turizem in avanturistični turizem.

Za tipičen profil turista, ki povprašuje po proizvodih podeželskega turizma, je v splošnem značilno:

- Starost med 39 in 59 leti
- Višja izobrazba in višji prihodki
- Več potovalnih izkušenj
- Pomembnejša kakovost kot cena
- Ekološka osveščenost
- Izbira potovanj izven visoke sezone

Ločimo tri tipe podeželskih turistov: predani turisti, zainteresirani turisti in priložnostni turisti (Bauman, 2017).

3.4. Digitalizacija sektorja

Slovenski turizem je še na relativno nizki stopnji razvitosti na področju digitalizacije in povezljivosti sistemov za podporo odločanju in usmerjanju turizma. Precej turističnih podjetij zaostaja v digitalizaciji poslovanja in regulaciji sistemov. Uspešnejši pa je pri sledenju trendov na področju digitalnega trženja. Čutiti je pomanjkanje zanesljivih in konsistentnih informacij iz povezanih obstoječih baz podatkov, potrebnih za merjenje učinkovitosti in nadaljnji razvoj slovenskega turizma. Turistične destinacije še niso uspele vzpostaviti celovitih pametnih rešitev turizma (Strategija Slovenskega turizma 2022-2028, 2022).

Uvajanje pametne digitalizacije v slovenski turizem je neizogibno, v kolikor želimo nadaljevati z izboljševanjem kakovosti storitev in doživetij slovenske turistične ponudbe, spodbuditi inovativnost, produktivnost in uspešnost slovenskih turističnih podjetij ter podpreti nadaljnji razvoj Slovenije. Digitalizacija mora biti celostna, povezuje naj vse obstoječe in nove informacijske, rezervacijske in statistično-podatkovne baze ter naj bo vodena s ciljem učinkovite podpore poslovanju, trženju, spremljanju, načrtovanju, upravljanju tokov in prihodnjem usmerjanju razvoja turizma (Strategija Slovenskega turizma 2022-2028, 2022).

Spodbudno je, da so v Skladu za okrevanje in odpornost predvidena sredstva tudi za digitalizacijo v turizmu. Vzporedno z izdelavo Strategije Slovenskega Turizma 2022–2028 je pod okriljem Slovenske

turistične organizacije potekala tudi izdelava Strategije digitalne transformacije slovenskega turizma 2022–2026.

Čim prej bo treba vzpostaviti celovite odprte platforme za izboljšanje in poenotenje uporabniške izkušnje na ravni turističnih destinacij kot osnove za pametne destinacijske aplikacije (virtualne turistične kartice) (vse turistične in s turizmom povezane storitve na enem mestu) z možnostjo integracije v nacionalno platformo. Platforma mora zagotavljati tudi celovito analitiko (data driven) za nadaljnjo optimizacijo na področju načrtovanja turistične ponudbe, trženja in razvoja pametnih turističnih destinacij. Zagotoviti bo treba postopno vključevanje tako javnih kot komercialnih storitev (integrirane storitve), namenjenih tako turistom/obiskovalcem kot tudi domačinom turizma (Strategija Slovenskega turizma 2022–2028, 2022).

Turistične destinacije uvajajo zelo različne digitalne rešitve za prikazovanje npr. (turističnih) kolesarskih in pohodniških poti ter panoramskih poti/cest, rešitve so nezdružljive, uporabniška izkušnja pa zelo različna od destinacije do destinacije. Potrebno bi bilo poenotenje kartografskih podlag ter zagotoviti odprtost in povezljivost podatkov na nacionalno raven. Turistična podjetja se vse bolj zavedajo pomena digitalizacije in skladno z zmožnostmi informatizirajo svoje poslovne procese ter izboljšujejo digitalno trženje, zaostajajo pa na področju uvajanja digitalnih rešitev v podporo boljšemu razumevanju velike količine podatkov ter posledično hitrejšemu prilagajanju in izboljševanju vseh vidikov turistične izkušnje. Treba bo zagotoviti pogoje za čim prejšnjo celovito digitalno preobrazbo turističnega gospodarstva in razviti univerzalna digitalna orodja za učinkovito vodenje poslovnih procesov, zlasti manjših ponudnikov turizma (Strategija Slovenskega turizma 2022–2028, 2022).

V Sloveniji se bo z različnimi ukrepi (Načrt za okrevanje in odpornost (NextGen), nacionalnih sredstev in intervencij SKP), oziroma s podporami izboljšalo digitalizacijo procesov, javno dostopnost podatkov, večja bo medsebojno povezljivost javnih podatkov in razvijala se bodo digitalna svetovalna orodja. Po vseh regijah se bo spodbujala uporaba digitalnih tehnologij, načrtovane so naložbe v infrastrukturo in opremo kmetijske svetovalne službe in drugih javnih služb ter izobraževalnih ustanov na področju digitalizacije turizma (Strategija Slovenskega turizma 2022–2028, 2022).

Na hitrost razvoja digitalizacije bodo zagotovo vplivale različne zunanje nevarnosti, kot so splošen strah prebivalstva pred uporabo novih tehnologij in digitalizacije v kmetijstvu v povezavi z nevarnostjo, uporabo in morebitno zlorabo podatkov. Tveganja so povezana tudi z interpretacijo podatkov, zaključkov in strategij v primeru odprtih podatkov s strani različnih interesnih skupin. Soočamo se tudi z neenakomerno razvitostjo naselij in dostopnostjo do informacijsko-komunikacijske tehnologije ter osnovnih storitev pa tudi z nezadostno usklajenostjo razvojnih strategij in programov digitalizacije na nacionalni in lokalni ravni (SKP, 2023–2027).

Glede na to, da na podeželju še nimajo vsi prebivalci dostopa do informacijsko-komunikacijskih tehnologij, bi izboljšan dostop povečal uporabo le tega in vplival na gospodarsko aktivnost, privabljanje investicij, nova delovna mesta in delo od doma, zmanjšanje dnevnih migracij ter

demografsko strukturo. Pomembno je, da se podeželje razvija trajnostno. Priložnost ponujata koncept Pametnih vasi in krožno gospodarstvo (digitalne tehnologije, digitalne platforme, ki nudijo ključne storitve, kot so e-učenje, e-uprava, transport, socialne storitve, turizem na podeželju, kratke verige vrednosti, kaskadna raba surovin, socialne inovacije v podeželskih storitvah in podjetništvu) in s tem se omogoča ohranjenost poseljenosti podeželja in razvoja podjetništva na podeželju (SKP, 2023-2027).

Osnova za razvoj podjetništva in ustvarjanje novih kakovostnih delovnih mest na podeželju je razvito podporno okolje. Med mladimi močno narašča število tistih, ki se poslužujejo neformalnega izobraževanja in priložnostnega učenja, ki verjetno predstavljata ključni razvojni področji izobraževalne politike v prihodnosti. Ključni vir priložnostnega izobraževanja je internet. Ker so podjetja na podeželju manjša od povprečja v Sloveniji, se lahko tudi hitreje prilagajajo na razmere na trgu. Možnost za dodaten dohodek na kmetijah predstavlja opravljanje nekmetijskih dopolnilnih dejavnosti. V letu 2020 je največ nekmetijskih dopolnilnih dejavnosti povezanih s turizmom. Kljub temu pa obstaja še potencial za izboljšanje in razvoj visokokakovostnega in pristnega turizma na podeželju. Na razvoj turizma vpliva tudi bogata kulturna in naravna dediščina slovenskega podeželja (SKP, 2023-2027).

Ob načelno dobrem delovanju digitalne komunikacijske infrastrukture, smo se v času epidemije COVID-19 soočili s kompleksno problematiko elektronskih storitev, tako z vidika razpoložljivosti in spretnosti, potrebnih za njihovo uporabo, kot tudi z vidika kvalitete uporabniške izkušnje. Izkušnje delovanja digitalne družbe med epidemijo COVID-19 so dragoceno vodilo pri strateškem načrtovanju prihodnjega spodbujanja digitalizacije Slovenije, s katerim moramo odpraviti razvojne pomanjkljivosti.

V okviru krovne **Strategije razvoja informacijske družbe do leta 2030** v Sloveniji so predlagane naslednje rešitve:

- **Digitalni "storytelling"**. Atraksije zagotavljajo doživetja ob uporabi digitalnih strojnih rešitev, kot so zasloni na dotik, projektorji, 4D- in 5D-izkušnje itd., ter različnih aplikacij, ki **omogočajo izvedbo vodenih ogledov, zvočnega turističnega vodenja, samostojnih ogledov in poti** itd.
- **Rešitve AR (obogatena resničnost)**. Ponujajo vodenje in možnost sodelovanja obiskovalcev na področju razvedrila, znanosti, zgodovine in narave tako, da **spremenijo njihovo doživetje fizičnega okolja, kar jim omogoča odlično izkušnjo in priložnosti za interakcijo**. Rešitve AR so na voljo v različnih oblikah, npr. kot turistični vodnik, ki turistom zagotavlja informacije. Tehnologije AR je mogoče implementirati v večje turistične produkte (muzeje, zgodovinske kraje, mestna središča itd.)
- **Rešitve VR (virtualna resničnost)**. Spodbujajo obiskovalce k **iskanju in raziskovanju destinacij in turističnih atrakcij**. Lahko se implementira v številne turistične produkte, kot so muzeji, spletna mesta itd.
- **E-vstopnice in pametno določanje cen**. Ponujajo centralizirano prodajo vstopnic s popolnim pregledom trendov nakupov/rezervacij, programe zvestobe s sezonskimi vstopnicami in

članstvom ter različne dodatke, ponujene neposredno med postopkom rezervacije, kot so vodeni e-izleti ali spominki.

- **Dogodek IT-tour**, je predlagan ukrep s ciljem dviga zavedanja potrebe po digitalni preobrazbi med predstavniki gospodarstva, destinacij in drugih ključnih deležnikov na področju turizma. Dogodek bi združeval deležnike s področij IT-sektorja in turizma. na področju digitalne preobrazbe (oskar na področju digitalizacije za posameznike, podjetja in deležnike).
 - **Turistični digitalni vavčer** za dvig digitalnih kompetenc je orodje, s katerim podjetjem, destinacijam in drugim organizacijam na področju turizma omogočamo sofinanciranje izobraževanja in dviga digitalnih kompetenc zaposlenih.
- (Digitalna Slovenija 2030 – Krovna strategija razvoja informacijske družbe do leta 2030, 2023)

3.5. Možnosti neformalnih in formalnih izobraževanj na področju kmetijstva

Izobraževanje je danes prisotno praktično povsod. Lahko gre za formalno izobraževanje za pridobitev javno veljavnega certifikata, lahko pa gre za neformalno izobraževanje za poklic ali družbeni in osebni razvoj, lahko pa gre zgolj za informalno izobraževanje, s čimer se ljudi obvešča, informira oz. spodbuja (Klodič, 2010).

Omenjamo nekaj večjih, pomembnih izobraževalnih programov pri nas v Sloveniji:

- Izobraževalni program Turizem na kmetiji se je izvedel z namenom pospeševanja samozaposlovanja težko zaposljivih ljudi, izobraževanja starejših, da postanejo aktivnejši v okviru turističnih ali drugih društev ter dodatnega izobraževanja oseb, ki se s turistično dejavnostjo že ukvarjajo. Z udeleženci izobraževanj so v uvodu proučili geografske značilnosti, zgodovino ter naravno in kulturno dediščino Slovenskih goric, ki jo svojim gostom lahko ponudijo kot dodatno ponudbo. V nadaljevanju izobraževanj pa so se posvetili turistični kmetiji. Proučili so zakonodajo in pogoje, ki jih moramo poznati, če želimo pričeti z turistično dejavnostjo na kmetiji. Prav tako so spoznali postopek oblikovanja ponudbe, naučili so se prepoznati prednosti in slabosti domače kmetije in kraja. Izbor tem je bil izveden na podlagi potreb posameznika, ki bi želel pričeti s turistično dejavnostjo na domači kmetiji. Teme so primerne tudi za tiste ljudi, ki se s turistično dejavnostjo že ukvarjajo in si želijo bolj strokovnega pristopa.
<https://www.rasg.si/index.php/sl/turizem-na-kmetiji>
- Za izobraževanja, prenos znanja z znanstvenih področij v prakso ter za lažji dostop do certifikata nacionalne poklicne kvalifikacije skrbi tudi Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije
<https://www.kgzs.si/gospodarjenje/izobrazevanje>
- Srednja šola za gostinstvo in turizem
<https://www.ssgt.si/>
- CPI – Center RS z poklicno izobraževanje
<https://cpi.si/poklicno-izobrazevanje/strokovna-podrocja/gastronomija-in-turizem/>
- Fakulteta za turizem, Univerza v Mariboru
<https://www.ft.um.si/>
- Fakulteta za turistične študije
<https://www.turistica.si/>

- Abitura – program za gostinstvo in turizem
https://www.abitura.si/studij/studijski-programi/visja-strokovna-sola-gostinstvo-in-turizem/?gclid=CjwKCAjw_ihBhADEiwAXEazJr22Vxc-Fzq9tJOmGcMXd1LFQbnrUhXAQy1rW-MCHKNyJHTgVUBT0BoCjLOQAvD_BwE
- Biotehniški center Naklo
<http://www.bc-naklo.si/srednja-sola-in-gimnazija/strokovni-predmeti/hortikultura/kmetijstvo/turizem-na-podezelju/>
- Platforme: goodplace.si, provital.si

V Sloveniji je bilo leta 1997 ustanovljeno Združenje turističnih kmetij v skladu z določili Zakona o društvih in ima status delovanja v javnem interesu in skrbi za skupen nastop turističnih kmetij na trgu, za razvoj ponudbe, za informiranje in usposabljanje nosilcev turistične dejavnosti na kmetiji in za zastopanje interesov članov na gospodarskem in pravnem področju. Združenje svojim članom nudi: brezplačno svetovanje o aktualnih zadevah, mesečno informiranje članov o aktualnem dogajanju, brezplačno predstavitev na sejnih v okviru združenja, cenejše objave v promocijskih materialih združenja, cenejšo objavo na internetu, ugodnejša ali brezplačna usposabljanja (računalniški tečaji, tečaji tujih jezikov, komuniciranje z gosti....ipd.). Skrbi tudi za večjo prepoznavnost ponudbe turističnih kmetij, boljše zavedanje potrošnikov, boljše poznavanje in večjo naklonjenost ponudbi slovenskih turističnih kmetij ter tako zagotovile 200% večjo zasedenost zmogljivosti v primerjavi z letom 1997. Združenje tesno sodeluje tudi z ostalimi organizacijami po državi (Združenje turističnih kmetij Slovenije, 2023).

4. SWOT ANALIZA

PREDNOSTI	SLABOSTI
• Dobra geografska lega • Na majhnem prostoru ponuja izjemno reliefno in krajinsko raznolikost • Bogata z vodnimi viri. • Velik delež podeželja (6,9 ha). • Dobre povezave s podeželjem • Izjemno naravno okolje • Bogata kmečka kulturna dediščina • Majhna kmetijska gospodarstva pomenijo večjo prilagodljivost tržnim spremembam. • Polovica prebivalstva živi v mestih in polovica na podeželju. • Dobro razvita cestna infrastruktura (avtocestni križ) • Tranzitni turisti so potencial za slovenski turizem.	• Demografske spremembe vplivajo na praznjenje podeželja, • zmanjšanje ponudbo delovne sile • slabšanje gospodarske slike • negativni socialni trendi • degradacijo kulturne krajine • staranje prebivalstva • nizke obremenitve z infrastrukturo in človeškim kapitalom • strukturne spremembe v gospodarstvu, ki vplivajo na storitve in globalizacijo • zastarela železniška infrastruktura • slaba letalska povezava / dostopnost • previsoki stroški infrastrukture • dvig cen – inflacija • sezonskost povpraševanja • nestalnost zaposlitve • nekonkurenčnost države • premalo finančnih sredstev
PRILOŽNOSTI	NEVARNOSTI
• višji prihodki kmetij iz turistične dejavnosti, • nova delovna mesta na kmetijah • ohranjanje poseljenosti kulturne krajine in našega podeželja • izkoristiti socialni kapital podeželja (mlade, upokoјence, izobražene in druge prebivalce podeželja) ter obstoječe mreže povezovanja.	• Previsoki stroški infrastrukture • dvig cen • nevarnost nadaljnega propadanja dediščine podeželja – preobremenjenost podeželja • dolgoročno zagotavljanje kadrov

5. VIRI

BAUMAN, Ines, 2017, *Analiza razvoja podeželskega turizma turistične destinacije Bloke : magistrsko delo* [na spletu]. Magistrsko delo. Ljubljana : Univerza v Ljubljani. [Dostopano 24 april 2023]. Pridobljeno s: <http://www.cek.ef.uni-lj.si/magister/bauman2515-B.pdf>

CIGALE, D., LAMPIČ, B., POTOČNIK SLAVIČ, I. *Geografske značilnosti turizma na kmetiji*, raziskava, Ljubljana: Filozofska fakulteta – Oddelek za geografijo, 2018. Pridobljeno s: <https://ebooks.uni-lj.si/zalozbaul/catalog/download/45/102/1159-1?inline=1>

GOLOB, Sara, 2021, *Analiza turizma kot dopolnilne dejavnosti na kmetiji in raziskava samooskrbe turističnih kmetij v Slovenskih goricah* [na spletu]. Diplomsko delo. Brežice : Univerza v Mariboru. [Dostopano 24 april 2023]. Pridobljeno s: <https://dk.um.si/lzpisGradiva.php?lang=slv&id=79908>

HADELA, Robert, 2011, *RURALNI TURIZEM NA OBMOČJU SLOVENSKEH GORIC* [na spletu]. Diplomsko delo. Maribor : Univerza v Mariboru. [Dostopano 17 maj 2023]. Pridobljeno s: <https://dk.um.si/lzpisGradiva.php?lang=slv&id=19974>

[KGZS, statistika 2019 turistične kmetije \(PODATKI POSLANI PREKO MAILA\)](#)

KGZS, Dopustujmo v Sloveniji (Online), 2020, Dostopno na naslovu: <https://www.kgzs.si/novica/dopustujmo-v-sloveniji-2020-05-14>

KLODIČ, M. *Izobraževanje kot dopolnilna dejavnost na kmetiji* (Online). 2010. Dostopno na naslovu: http://www.digitalna-knjiznica.bf.uni-lj.si/du1_klodic_martina.pdf

KOSI, R.: *Trendi v turizmu, ki so v prid turističnim kmetijam* (Online). 2020. Dostopno na naslovu: <https://www.kmetijskizavod-celje.si/aktualno/trendi-v-turizmu-ki-so-v-prid-turisticnim-kmetijam-2020-11-17> (april 2023)

KRAJNC, A., ŠUŠTAR Č., *Popis kmetijskih gospodarstev, 2020 - Kmetijska gospodarstva v občini Murska Sobota obdelovala v povprečju največjo površino kmetijskih zemljišč* (Online). 2022. Dostopno na naslovu: <https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/10211> (april 2023)

KUMER, Adrijana, 2011, *ZAKONSKI OKVIR ZA OPRAVLJANJE TURIZMA NA KMETIJI* [online]. Bachelor's thesis. Maribor : University of Maribor. [Accessed 24 April 2023]. Retrieved from: <https://dk.um.si/lzpisGradiva.php?lang=eng&id=19929>

MINISTRSTVO ZA GOSPODARSKI RAZVOJ IN TEHNOLOGIJO. *Strategija trajnostne rasti slovenskega turizma 2017-2021* (Online). 2017, Dostopno na naslovu: https://www.slovenia.info/uploads/dokumenti/kljuni_dokumenti/strategija_turizem_koncno_9.10.2017.pdf

MKGP, *Dopolnilne dejavnosti na kmetiji*, (2022) Dostopno na naslovu: <https://www.gov.si teme/dopolnilne-dejavnosti-na-kmetijah/> (april 2023)

MKGP. *Strateški načrt skupne kmetijske politike 2023-2027 za Slovenijo*, (14.10.2022), Dostopno na naslovu: <https://skp.si/uporabne-povezave/strateski-nacrta-skupna-kmetijska-politika-skp> (april, 2023)

MKGP. *Ohranimo domače. Izbirajmo lokalno* (Online). 2022. Dostopno na naslovu: <https://www.gov.si/zbirke/projekti-in-programi/ohranimo-domace/> (marec, 2023)

Pravno-informacijski sistem. *Zakon o spodbujanju razvoja turizma (ZSRT-1) (Uradni list RS, št. 13/18)* (Online), 2018, Dostopno na naslovu: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO6452#>

Pravno-informacijski sistem. *Pravilnik o minimalnih tehničnih pogojih in o obsegu storitev za opravljanje gostinske dejavnosti (Uradni list RS, št. 35/17)* (Online), 2017, Dostopno na naslovu: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=PRAV12989>

SEKOLOVNIK, Matej, 2019, *Možnost uvedbe turizma na kmetiji – študija primera* [na spletu]. Diplomsko delo. Maribor : Univerza v Mariboru. [Dostopano 24 april 2023]. Pridobljeno s: <https://dk.um.si/IzpisGradiva.php?lang=slv&id=73035>

Strategija slovenskega turizma 2022-2028 (Online). 2022. Dostopno na naslovu: <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MGTS/Dokumenti/DTUR/Nova-strategija-2022-2028/Strategija-slovenskega-turizma-2022-2028-dokument.pdf>

SLOVENIA.INFO, Tuji turisti v Sloveniji, 2021/2022 – interaktivno poročilo (Online), 2022, Dostopno na naslovu: <https://www.slovenia.info/sl/poslovne-strani/raziskave-in-analize/Anketa%20o%20tujih%20turistih/anketa-o-tujih-turistih-v-sloveniji-interaktivno-porocilo>

STRATEGIJA SLOVENSKEGA TURIZMA 2022-2028 (Online). 2022. Dostopno na naslovu: <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MGTS/Dokumenti/DTUR/Nova-strategija-2022-2028/Strategija-slovenskega-turizma-2022-2028-dokument.pdf>

STRATEŠKI NAČRT SKUPNE KMETIJSKE POLITIKE 2023-2027 ZA SLOVENIJO. Poročilo o strateškem načrtu SKP za leto 2021, (2021) Dostopno na naslovu: https://skp.si/wp-content/uploads/2022/10/00_SN-2023-2027.pdf (6.4.2023)

Vlada Republike Slovenije, *Digitalna Slovenija 2023 – Krovna strategija razvoja informacijske družbe do leta 2030* (Online), Dostopno na naslovu: <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MDP/Dokumenti/Digitalna-Slovenija-2030.pdf>

Združenje turističnih kmetij Slovenije, *Predstavitev združenja*, Dostopno na naslovu: <https://www.turisticnekmije.si/predstavitev-zdruzenja> (junij, 2023)

Združenje turističnih kmetij Slovenije, *Specializirana ponudba*, Dostopno na naslovu: <https://www.turisticnekmije.si/specializirana-ponudba> (april, 2023)

Združenje turističnih kmetij Slovenije, Kategorija, Dostopno na naslovu:
<https://www.turisticnekmije.si/kategorija> (april, 2023)

Združenje turističnih kmetij Slovenije, Vrste turističnih kmetij, Dostopno na naslovu:
<https://www.turisticnekmije.si/vrste-turisticnih-kmetij> (april, 2023)

ZUPANČIČ, T. in MLAKAR, B. Lani občutno več prenočitev tujih turistov (Online), 2023, Dostopno na naslovu:
<https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/10986> (april, 2023)

ŽAGAR, M., *Strateški načrt skupne kmetijske politike 2023-2027 za Slovenijo*, Posvet javne službe kmetijskega svetovanja in dogodek evropskega svetovanja in dogodek evropskega partnerstva za inovacije – EIP MKGP (2022), Dostopno na naslovu:
https://www.kgzs.si/uploads/posvet22/posvet_jsks_predstavitev_sn_splet.pdf (april, 2023)